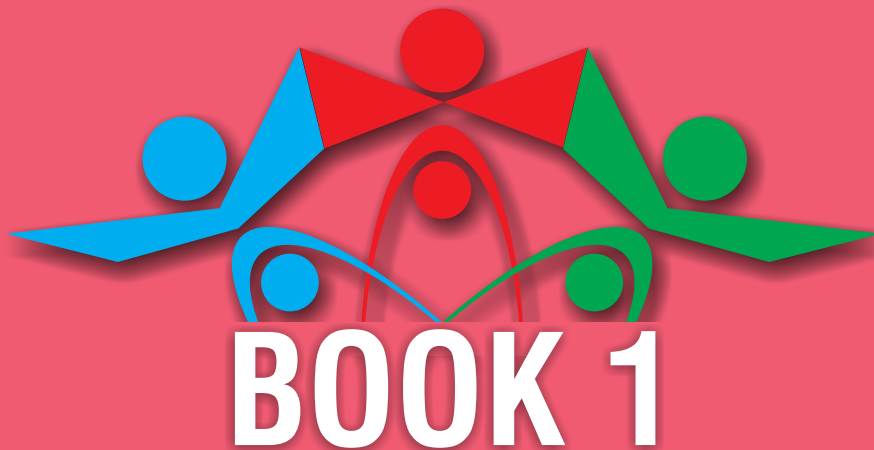

98

Dedicated to the 98th Anniversary of the National leader of Azerbaijan, Heydar Aliyev

V INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF YOUNG RESEARCHERS

**BAKU ENGINEERING
UNIVERSITY**

29-30, April 2021, Baku, Azerbaijan
www.yric.az

*"Cəmiyyətin tərəqqisi
bir çox cəhətdən indi gənclərimizə
nəyi və necə öyrətməyimizdən
asılı olacaqdır".*

Heydər Əliyev

Ümummilli Lider

*Our societal progress is
in a much wider sense up to
what we teach and how
we teach our youth.*

Heydar Aliyev

Nationwide Leader of Azerbaijan

*"Mənim gənclərə xüsusi
münasibətim var, mənim ürəyim sizinlədir.
Siz bütün işlərdə mənə arxalana bilərsiniz.
Mən də sizə arxalanıram".*

İlham Əliyev

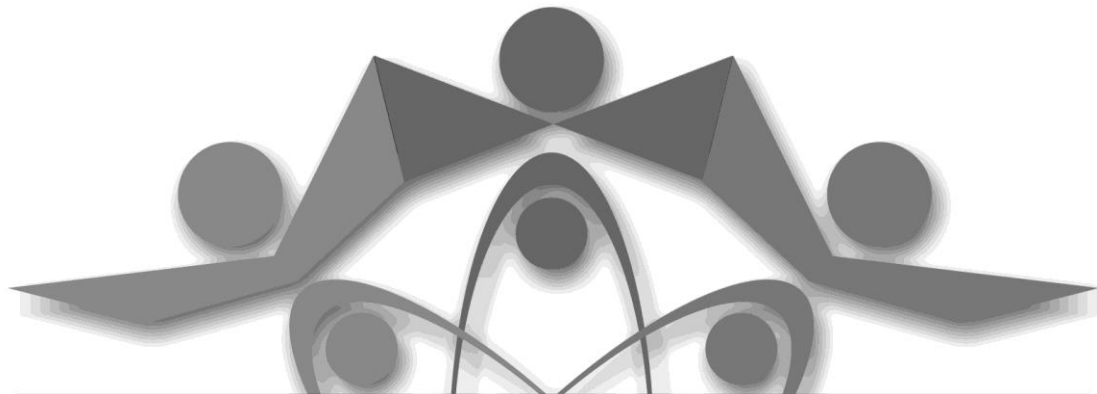
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

*I hold a special attitude
towards the youth. You are always
in my soul. You can rely on me.
I count on you, too!*

Ilham Aliyev

The president of Azerbaijan Republic

Dedicated to the 98th Anniversary of the National leader of Azerbaijan, Heydar Aliyev

**V INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE OF
YOUNG RESEARCHERS**

Baku Engineering University, 29-30, April 2021, Baku, Azerbaijan

Proceedings

- BOOK 1 -

Engineering Sciences

***29-30 April 2021
Baku, Azerbaijan***

SƏNƏTŞÜNAS ZİYADXAN ƏLİYEVİN 2020-Cİ İLDƏ ÇAP OLUNMUŞ MƏQALƏLƏRİNƏ BAXIŞ

EMİL AĞAYEV

ADPU-nun nəzdində Azərbaycan Dövlət Pedaqoji kolleci “Təsviri sənət və fiziki tərbiyə” FBK müəllimi

Sənətşünaslıq üzrə magistr

Emilaghayev93@mail.ru

BAKI, AZƏRBAYCAN

XÜLASƏ

Sənətşünaslıq akademik sahə olmaqla, özündə incəsənətin müxtəlif növlərini birləşdirir. Təsviri incəsənət tarixi və nəzəriyyəsi də daima öz yenilikləri ilə seçilməklə bərabər, alimlərimiz tərəfindən yeni əsərlərin yazılması ilə daha da zənginləşir. Sənətşünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru, professor Ziyadxan Əliyevin yaradıcılığı isə bütünlüklə bir-birindən maraqlı və yeni elmi nailiyyətləri ilə xüsusilə qeyd edilməlidir. Alimin 2020-ci ildə müxtəlif qəzetlər, jurnallar, konfrans toplularında incəsənət tariximiz haqqında məqalələr çap olunmuşdur. Bu məqalədə professor Ziyadxan Əliyevin 2020-ci ildə çap olunmuş əsərləri təhlil edilmişdir.

AÇAR SÖZLƏR: AZƏRBAYCAN,ZİYADXAN ƏLİYEV,SƏNƏTŞÜNASLIQ

GİRİŞ

Hər bir elm sahəsi daima inkişafı və yenilikləri ilə seçilir. Sənətşünaslıq tariximizə də nəzər yetirsək, alimlərimizin bir-birindən maraqlı müəllifi olduğu əsərləri tədqiqat obyektinə çevrilmişdir. Azərbaycanın görkəmli incəsənət tarixçisi, əməkdar incəsənət xadimi, professor Ziyadxan Əliyevin yaradıcılığı bütün dövrlər üçün aktualdır. Onun 2020-ci ildə çap olunmuş məqalələri yaradıcılığının növbəti elmi nailiyyətlərlə əhəmiyyətli olan bir mərhələni təşkil edir.

TƏDQIQAT METODU

Professor Ziyadxan Əliyevin “Sənətsünas-rəssam taleyi” məqaləsində yaşlı nəsil arasında çox hörmətlə adı çəkilən Adil Qaziyevin yaradıcılığı təhlil edilmişdir. Naxçıvanda məşhur fırça ustası Bəhrüz bəy Kəngərliyə çətin sənətin sirlərini öyrənən və taleyini təsviri sənətlə bağlamağa qərar verən Adil Qaziyev müəllimi kimi tanınmış rəssam ola bilmədi. Həmçinin məqalədə görkəmli sənətsünasın xalqımızın zəngin bədii irsinə çox fərqli və dərin elmi münasibət bildiren Adil Qaziyev müxtəlif illərdə qədim kitab mədəniyyətimizə və xəttatlıq sənətinə, üslubların şahı kimi dəyərləndirilən miniatürə, dekorativ-tətbiqi sənətə həsr olunmuş tədqiqatlarından da söz açılmışdır. Ziyadxan Əliyev sənətsünasın Moskvada nəşr olunan “XIII-XVII əsrlər Azərbaycan əlyazmalarının bədii tərtibatı” (1977) kitabını isə qətiyyətlə XX əsr Azərbaycan sənətsünaslığının yaddaqalan uğuru hesab edir. Həmçinin Adil Qaziyevin Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində, Milli Azərbaycan Tarixi Muzeyində və Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyində “İki dəmirçi” (1928-1930), “Bəhrüz bəy Kəngərlinin portreti” (1931 və 1942), “Mirzə Fətəli Axundzadənin portreti” (1939) “Naxçıvan motivləri” (1938) adlı rəngkarlıq və qrafik əsərlərinə də məqalədə geniş yer ayrılmışdır.

“Şəki xan sarayında avropalı izi” məqaləsində ölkəmizin tarixi memarlıq abidəsi haqqında alimin yeni elmi araşdırmaları daxil edilmişdir. Sarayın hər iki mərtəbəsində divar rəsmləri yer alsada, nədənsə bir qayda olaraq tədqiqatçılar əsasən ikinci mərtəbədəki süjetli, fauna və flora ayrıntılarından tərtib olunmuş kompozisiyaları xüsusilə təhlil etmişlər. Bu da birinci mərtəbədəki stalaktitlərin tərtibatında yer almış bəzi təsvirlərə xüsusi diqqət ayrılmasını şərtləndirmişdir. Ziyadxan Əliyev müəllifi olduğu məqaləsində bu fikirləri öz elmi sübutları ilə təsdiqləmişdir. İtaliya rəssamının miniatür və avropa ənənələrini xatırladan divar rəsmləri xüsusilə vurğulanmışdır.

“Bədii ümumiləşdirmələrin fəlsəfi yükü” məqaləsində Fikrət Haşimovun yaradıcılığı, lirik ovqatlı “Durnalar qayıdır” (1985), “Bayram öncəsi” (1989), “Şərq nağılı” (1989), “Mahmı” (1989), “Qadın” (1990) və s. əsərlərində sənətsünas daha çox koloritin ümumiləşdirilmiş bədii tutumunu ön plana çəkirsə, “İllər keçir bir an kimi” (1989), “Dünya sənin, dünya mənim...” (1989) və “Bir vaxt biz də bülbül kimi ötərdik” (1989) əsərlərində isə ayrı-ayrı rənglərin fəlsəfi ovqat yaratmasını bədiiləşdirir. Məqalədə rəssamın “Bir vaxt biz də bülbül kimi ötərdik” əsəri ilə yanaşı, “Araz çayının nəğməsi” tablosunun məşhur Tretyakov Qalereyasında (Moskva) saxlanması da onun yaradıcılığının orijinallığına verilən yüksək dəyərin ifadəsi kimi qiymətləndirilir.

Əməkdar incəsənət xadimi Ziyadxan Əliyevin “Memar-rəssam yubiley portreti” məqaləsində Elturan Avalovun yaradıcılığının bütün mərhələləri təhlil edilmişdir.

“Xan qızının rənglər aləmi” Natəvanın bədii yaradıcılığı həm də çoxəsrlik tarixə malik Azərbaycan təsviri sənətinin yeni bədii-estetik məziyyətlərlə yeniləşməsinə xidmətlərini sənətsünas bir daha xatırladır. M.M.Nəvvab bunu daha çox Şuşada, Usta Qəmbər isə Şəkiddə gerçəkləşdirdikləri divar rəsmlərində ifadə etmişdisə, Natəvan ifadə vasitələrinin özünəməxsusluğunu qrafika sahəsində reallaşdırmışdı. Sənətsünas-alim şairənin rəssamlıq sahəsindəki adlarını çəkdiyimiz kişi həmkarlarının müxtəlif funksiyalı binaların interyerinə gözəllik bəxş edən divar rəsmləri daha çox bədii ifadənin monumental-dekorativ xüsusiyyətinin qabardılmasına istiqamətlənmişdisə, onun özü əsərlərinin lirik duyğu daşıyıcılığına yüksəlməsinə çalışmışdı. Məqalədə Təbriz miniatür məktəbi nümunələri ilə səsleşən, Natəvan rəsmləri eyni zamanda həm də bədii şərhinə görə kifayət qədər reallığı ilə elmi cəhətdən araşdırılmışdır. Onun naturadan çəkildiyi şübhə doğurmayan “Üzüm salxımı”, “Lalə”, “Gül”, “Çiçək”, “Süsən”, “Qərənfil” və s. rəsmləri Azərbaycan təsviri sənətində sonradan geniş yayılacaq natürmort janrının ilkin nümunələri kimi əhəmiyyətlidir. Həmçinin Azərbaycan poeziyasında dərin iz saldıqını bənzərsiz qəzəlləri ilə təsdiqləyən şairə o vaxta qədər ki, milli təsviri sənətimizdə yer almış əfsanəvi-mifik obrazlar dünyasına yeni motivlər gətirib. Xurşudbanu Natəvan haqqında söz açdığımız alboma çəkdiyi “Bülbül”, “Bənövşə”, “Gül”, “Qərənfil” və “Pərvanə” təsvirlərinin yanında bu zərif və incə varlıqlara həsr etdiyi şeirlərini yerləşdirməklə haradasa ədəbiyyat və təsviri sənətin yaddaqalan sintezini alimin məqaləsində də toxunulmuşdur.

Azərbaycanın ali baş komandanı və ordusunun uğurlu qalibiyyəti ilə nəticələnən Qarabağ müharibəsindəki qələbəmizdə sənətsünas alim “Qarabağ savaşı qaliblərinin tərənnümü” məqaləsində rəssamlarımızın bu mövzuda müraciət etdikləri əsərlər təhlil edilmişdir.

Xalq rəssamı Ağəli İbrahimovun yaradıcılığını sənətsünas “Rəng qatı fəlsəfi yükə bələndə” adlandırmışdır. Rəssamın bədii irsinə nəzər salsaq, onun müxtəlif illərdə ərsəyə gətirdiyi “Divar” (1985),

“Yuva” (2000), “Mənim məbədim” (2005), “Təmas” (2000-ci illər), “Niyə?” (2000-ci illər), “Yaradanın rəssamı” (2010) tablolarında da yuxarıda vurğuladığımız çoxqatlı estetikani təqdim etmişdir. Bəzi əsərlərini çıxmaq şərtilə, əksər tablolarında məna-məzmun yükünün gerçəkçi realizmdən qaynaqlanan bədii ümumiləşdirmələrlə ifadə olunduğunu, bununla da rəng qatından “boylanan” həqiqətlərin ümumbəşəri mahiyyət daşıdığına bədii işarə vuran sənətsünas, Yaradanına “qovuşmağa” çalışdığını sərgiləyən rəssam, ilkin ağılığını–ışığını rəng təzadlarına dəyişən səthdə insanın yer üzündəki missiyasına düşündürücü əyanilik gətirdiyini qeyd etmişdir.

“Milli dəyərlərə yaradıcı münasibət” məqaləsində sənətsünas Əşrəf Heybətovun yaradıcılığını təhlil edir. Rəssamın dəzgah və monumental rəngkarlığı, eləcə də qrafikanı əhatə edən əhatəli yaradıcılıq irsindən söz açan professor, öncə rəssamın dəst-xəttindəki özünəməxsusluğu vurğulayır. Məqalədə Əşrəf Heybətov tərzinin estetikası Azərbaycan ünvanlı bədii-mənəvi dəyərlərdən şirələndiyindən onun zahiri tutumunda “bədii işarə” kimi qiymətləndirir. Vətənimizin bir günü” və “Azərbaycanın keçmişinə baxış”, “Qədim şəhərin nəğməsi” və “Azərbaycan bu gün” lövhələri milli zənginliyimizin qabarıq təqdimatına üstünlük verilən bu əsərlərdə müxtəlif peşə adamlarının yurdumuzun müdafiəsində, onun torpaqlarının əkilib-becərilməsində, digər dəyərlərimiz sənətsünas tərəfindən araşdırılmışdır.

Sənətsünas alimin “Heykəltarəş ömrü:Nicat Məmmədovun gecikmiş yubiley portreti” məqaləsində heykəltarəşin psixoloji-yaradıcı yaşantılara bələnməmiş portretləri təsirli və yaddaqalan kimi qiymətləndirir. Bu əsərlərin hər birində heykəltarəş icra sənətkarlığı nümayiş etdirən, qəhrəmanlarının əza dəqiqliyini həm də bədii ümumiləşdirməyə bələdiyindən onların obrazlı tutum almış cəlbedici forma-biçimdə görünürlər.

“Rəssam Rövşən Bayramovun yurd sevgisi-Şuşa həsrəti” rəssamın başlıca yaradıcılıq kredosu mövcud olanların tarixi-bədii gözəlliyini yaşatmaq, onları gələcək nəsillərə ötürmək olduğundan yaradıcılıq üslubu əsasən real-gerçəkçi olduğunu sənətsünas vurğulayır. Sənətkarın ürək yangısı ilə yaratdığı “Şuşada qış”, “Xarı bülbül”, “Cıdır düzü”, “Şuşa ətrafı”, “Gəncə qapısı”, “Vaqifin türbəsi”, “Şuşada küçə”, “Gövhər Ağə məscidi”, “Bulaq başında”, “Yağış günü”, “Qədim eyvan”, “Zöhrəbəyovların mülkü” və s. rəngkarlıq tablolarının rəng qatının hər parçasında müəllif qəlbinin həyəcana bələnməmiş yaşantılarını hiss etmək mümkündür. Onun şərəfli tariximizə bələnməmiş memarlıq tikililərimize bu bədii yanaşmasında, həm onların yaradıcılarının, həm də sahiblərinin əməlinə böyük ehtiram duyulmaqda olduğunu professor məqaləsində qeyd edir.

“100 yaşlı rəssamlıq kolleci”, “Rəssamların Şahdağ simpoziumu”, “Nəriman Nərimanov təsviri sənətdə”, “Hacı Zeynalabdin Tağıyevin naturadan çəkilməmiş portreti”, “Yaşar Səmədov. Rənglər simfoniyası” və s. 2020-ci ildə çap olunmuş məqalələrində Ziyadxan Əliyev təsviri sənətin müxtəlif istiqamətlərində bir-birindən maraqlı tədqiqatlar aparmışdır.

NƏTİCƏ

“Sənətsünas Ziyadxan Əliyevin 2020-ci ildə çap olunmuş məqalələrinə baxış” elmi məqaləsinin əsas nəticələri aşağıdakılardır:

-Sənətsünas Ziyadxan Əliyevin 2020-ci ildə müəllifi olduğu məqalələr onun yaradıcılığının ayrıca mərhələsini təşkil edir.

-Professorun məqalələrində təsviri sənətin bütün mərhələlərini araşdırması məqalədə xüsusilə təqdim edilmişdir

Əməkdar incəsənət xadimi, professor Ziyadxan Əliyevin yaradıcılığı sənətsünaslığımızın bütün dövrləri üçün hər zaman aktual olacaqdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

- 1.Əliyev Z. “Sənətsünas-rəssam taleyi” //Mədəniyyət qəzeti 2020 //21 feval// s 7
- 2.Əliyev Z. “Şəki xan sarayında “avropalı” izi”// Mədəniyyət qəzeti 2020 //30 iyul// s 7
- 3.Əliyev Z. “Memar rəssam-yubiley portreti” //Kaspi qəzeti 2020 //19 avqust// s 8
4. Əliyev Z. “Xan qızının rənglər aləmi” //Kaspi qəzeti 2020 //18-20 iyul// s 16
5. Əliyev Z. “Qarabağ savaşı qaliblərinin tərənnümü”// Mədəniyyət qəzeti 2020// 20 noyabr// s